

dixit *Jehova*; sed ad quem, nisi Messiam? quia solus hic Salvator ille a Judæis expectatus. Igitur verba Patris sunt ad Christum. *Prob. etiam Cons.* 1°. Quia absolute et simpliciter appellatur Deus. 2°. Quia ita appellatur Deus, ut absque illo Deus non sit. 3°. Quia appellatur Deus Israelis, quo nomine verus natura et essentia Deus intelligitur communi Judæorum phrasi, et novorum consensu Arianorum, teste Bellarm. L. 4. de Christo. c. 4.

Dices 1°. Allata verba Cyrum spectant, de eo enim cit. Is. capite agitur. 2°. Si ad Christum pertinerent; sequeretur nimium, et contra nos, quod nec Pater, nec Spiritus sanctus esset Deus; sed Christus solus, quia dicitur, *tantum in te Deus*. 3°. Reliqua in textu non satis de Christo exponi possunt.

Ad 1um. R. N. A. Etsi enim ibi agatur de Cyro; isque etiam suo modo Judæorum salvator dici possit, ob donatam Judæis libertatem; non tamen Cyrus absolute et simpliciter appellari Deus potest; multo minus ita, ut absque Cyro Deus non sit. Igitur occasione Cyri, qui typus erat salvatoris Judæorum antonomastice sic dicti, h. e. Messiae, Isaias, prophetarum more, a typo ad rem significatam, a Cyro ad Messiam, rapitur.

Ad 2um. R. N. *seq.* Particula enim exclusiva *tantum* solum idola, angelos, aliaque etiam creata excludit, ut sensus sit: non est alia in mundo divinitas, quam illa, quæ est in te, quæ tamen simul est in Patre et Spiritu sancto. Hinc generalis est Theologorum regula: cum voces exclusivæ adduntur personis divinis in attributis essentialibus, sive communibus, illæ solum excludunt res alias, quæ aliam habent a Deo essentiam; non vero alias personas divinas; cum enim hæ eandem habeant essentiam, eadem etiam habent attributa.

Ad 3um. R. N. A. Nam 1°. Christo propriissime accommodatur: *in te est Deus*, quia Christi humanitati persona divina immediate unita est, illaque mediante, divina natura, ut exponit CYRILL. L. 1. in Joann. (opp. t. 4. p. 93. E.), EPIPH. hæ. 37. n. 7., alique; tum quia in Christo qua Deo, etiam Pater est, ut ait S. AMBR. L. 4. de fide c. 3. n. 33., CYRILL. ALEX. in Joan. L. 1. (opp. t. 4. p. 46. C.), EPIPH. hæres. 37. n. 7., ATHANAS. orat. in illud: *Omnia mihi tradita sunt a Patre*. n. 5. 2°. Recte etiam dicitur Filio: *Non est Deus absque te*, ob naturæ unitatem, quia nec Pater est Deus absque Filio, neque est alius Deus a Filio, ut exponit S. GREG. NAZIAN. orat. 49. (al. de fide orthod. tract. 1. n. 13.) circa finem. 3°. Vere etiam appellatur *Deus absconditus* ob assumptæ humanitatis sacramentum, ait S. HIER. Item Deus Israel, Salvator, h. e. Jesus. Sic ex hac prophetia argumentatur TERTULL. cont. Praxeam. c. 43., EUSEB. L. 5. Præpar. c. 4., HILARIUS L. 4. de Trinit. n. 38. et seqq.

ARGUMENTA alia pluraque pertractant alii, maxime EUSEB. LL. Demonstr. et Præparat., S. CYPR. cont. Judæos., S. CHRYS. hom. quod Christus sit Deus., hom. 5. de incompreh. natura Dei., S. AMBR. L. 2. de Fide c. 3., S. AUG. L. 20. de Civ. e. ult. quos consulat, qui alia, præter allata, desiderat.

ARTICULUS III.

VERA JESU CHRISTI DIVINITAS DEMONSTRATUR AMPLIUS CONTRA HÆRETICOS EX TESTAMENTO NOVO ET ANTE-NIGÆNIS PATRIBUS.

Ex pluribus novi Testamenti testimoniis de vera Jesu Christi divinitate ea iterum duntaxat, quæ sequuntur, quia abunde sufficiunt, delibamus. Et quoniam Sociniani veram divinitatem Filii, sicut totius Trinitatis dogma, ignoratam fuisse clamitant ante Concilium Nicænum, sed ab hoc primum intemperanti in Arium odio decretam, injuriosa hæc eorum assertio impune, ac sine confutatione transmitti non potuit. Proinde sit

96. ARGUMENTUM I. Ex Joan. 1. v. 1. ubi, dum divinam Christi generationem, quod nullus ante Evangelistarum fecerat, declarandam sumit, ita de illo inquit: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum... Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil*, etc. Unde sic: Hic sermo est de Christo, confitentibus Socinianis, Arianis novis, et antiquis; nam sermo est de Verbo, quod caro factum est. *Subs.* Atqui Verbum caro factum hic asseritur Deus verus; ergo Christus est Deus verus. *Prob. subs.* quia appellatur Deus absolute et simpliciter, sine addito restringente vel diminuente, *et Deus erat Verbum*. Juxta regulam vero priore Articulo datam, vox *Deus* ita simpliciter posita nulli nisi Deo vero et summo in Scriptura tribuitur.

Respondent 1°. S. Evangelista ante dixerat, *et Verbum erat apud Deum*, sed præpositio *apud* diversitatem sonat; nihil enim, ut recte S. CYRILL. in Joan. (L. 1. p. 13. D.) ait, apud semetipsum esse dicitur; ergo Verbum a Patre diversum est; proin non consubstantiale, nec verus Deus. Sed

Contra est, quod præpositio *apud* hic revera diversitatem, h. e. distinctionem sonet, non quidem naturæ, sed personæ; ideoque a S. Joanne adhibita, ut illam personarum distinctionem innueret. Hocque ipsum est, quod S. CYRILLUS spectat, ex hoc textu Sabellianos impugnans, qui unam duntaxat eandemque in Patre et Filio, sicut in Trinitate universim, personam asserbant. Unde argumentum S. CYRILLI erat: si Filius, sicut naturam eandem cum Patre, ita etiam habeat eandem cum illo personam, quomodo de Verbo dici potest: *erat apud Deum? Quomodo enim, quod unum numero est, ipsum apud seipsum esse intelligitur*. At vero S. Joannes, ne quis ex dicto suo, *Verbum erat apud Deum*, inferret: ergo ipsum non erat Deus; provide hoc antevertit dicens: *Et Deus erat Verbum*; innuens esse idem simul cum Patre Deum, eandem cum illo habens naturam.

Respondent 2°. In græco ante vocem Θεός, *Deus*, non habetur articulus emphaticus ὁ, qui tamen semper præponi solet, et tantum, quando de Deo vero et summo sermo est. At

Contra est 1°. Falsum est illud adversariæ partis suppositum; nam 1°. nequidem in hoc ipso c. 1. Joan. semper ille articulus præfigitur Deo vero et summo, velut v. 6. *Fuit homo missus a Deo*. Item nec v. 12. 13. 18. nec semper alibi, Matth. 14. v. 13., Rom. 1. v. 7. etc. 2°. Etiam articulus ille sæpe

præfigitur, licet de Diis falsus sermo sit, Act. 7. v. 43., 2. Cor. 4. v. 4., Gal. 4. v. 8. 3°. Atqui saltem alibi Christum ille articulus præit, Rom. 9. v. 5, de quo loco statim infra agemus.

Contra est 2°. Præscindendo etiam a modo dictis, ratio omissi illius articuli apte redditur, quod Græci articulum præponere soleant magis subjecto, quam prædicato; hic vero *Deus*, licet ponatur initio, prædicati locum, *Verbum* vero subjecti tenet.

97. ARGUMENTUM II. Ex Joan. 10. v. 30. ubi inquit Christus: *Ego et Pater unum sumus*; ex quo tale ducitur argumentum: Christus per ea verba declarat, se habere unam cum Patre essentiam; ergo. *Prob. A. 1°.* Hic enim est sensus obvius et naturalis istorum, *unum sumus*; præsertim si jungantur illa v. 38. *Pater in me est, et ego in Patre.* 2°. Ex scopo Christi ea verba proferentis; argumentum enim Christi eo loco erat hoc: nemo potest rapere oves de manu Patris, quia Pater est major omnibus; ergo neque de manu mea; quia *Ego et Pater unum sumus*, h. e. eandem habemus manum, sive ejusdem sumus potentia: sed potentia Dei est essentia; ergo idem erat, ac dicere: quia *eandem habemus essentiam.* 3°. Adeo clare hic Christus prædicabat essentia suæ cum Patre unitatem, ut idcirco lapidibus eum obruere Judæi decernerent v. 33. *De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia; et quia tu homo cum sis, facis te ipsum Deum.* Et tamen 4°. hanc Judæorum opinionem non corripuit Christus; sed confirmabat argumentis novis, petitis ex operibus suis v. 37. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi; si autem facio, et si mihi non vultis credere, operibus credite.* Sic quoque hac in causa Joan. 5. v. 18. non corripuit Judæos, sed sua amplius in opinione confirmabat.

Dicunt 1°. Christus Joan. 10. ait, se ita esse unum cum Patre, et se esse in Patre et Patrem in ipso, sicut (Joan. 17. v. 41.) orabat pro discipulis Patrem, *ut sint unum sicut nos*, et sicut se Christus ait esse in eis v. 23.: atqui hic intelligit tantum unitatem concordia; ergo.

R. N. M. Joan. 10. Christum non intelligere unitatem concordia, sed essentia, patet ex scopo Christi ibid. et rationibus datis. Præterea si Christus posterioribus verbis significare duntaxat voluisset, se esse in Patre et Patrem in ipso, eo modo, quo justi dicuntur esse in Deo, et hic in illis unione morali per gratiam, non necesse habuisset confugere ad opera sua: *operibus credite, ut cognoscatis et credatis, quia Pater in me est, et ego in Patre*; cum enim Judæi putarent Christum esse purum hominem, non alio modo credebant Christum esse in Deo, quam quo sunt homines cæteri.

Dicunt 2°. Christus Joan. 10. revera intellexit tantum unitatem moralem, et eo duntaxat modo se esse in Patre, quo filii adoptivi. Ait enim v. 34. quod eo solum modo se dixisset Filium Dei, quo olim Judices et Prophetæ dicti sunt *Dii*: ita enim porro refert S. Evangelista: *Nonne scriptum est in lege vestra, quia ego dixi: Dii estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est;... quem Pater sanctificavit, et misit in mundum, vos dicitis: quia blasphemias: quia dixi, Filius Dei sum.*

R. N. A. et prob. Illa enim Christi argumentatio non est a pari, ut Sociniani putant, sed est a minori ad majus; et sensus est: si homines a Deo principes constituti, et prophetæ, in lege appellantur Dii; quanto magis ego

me dico *Deum*, utpote qui sanctificatus sum a Patre, sanctitate substantiali, per unionem hypostaticam; et ab eo missus in mundum ad vitam largiendam hominibus. Deinde ad miracula provocat: *Si non facio opera Patris mei*, etc. Sed ad probandam sanctitatem accidentalem, unitatem moralem cum Deo per gratiam, hoc frustra fecisset; neque enim propterea a Judæis blasphemus habebatur, neque haberi poterat.

98. ARGUMENTUM III. Ex 1. Joan. 5. v. 20. *Scimus quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, et vita æterna.* Ex quo hæc duplex conficitur ratiocinatio: 1°. Christus hic prædicatur veri Dei *verus Filius*, quod idem sonat ac *naturalis*, nunquam enim filii adoptivi dici possunt filii veri. *Infero*: ergo est vere Deus; verus enim Filius ejusdem debet naturæ esse, cujus est Pater. 2°. Etiam Socinianorum consensu per *verum Deum* designatur Deus summus et verus; inde enim voluit nomen veri Dei proprium esse Patris. *Subs.* Atqui etiam Christus hoc textu asseritur Deus verus: *et simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus*; ergo.

Respondent: hæc: *Hic est verus Deus*, non pertinere ad Filium, sed ad Patrem, de quo etiam in hoc textu fit mentio, ut sensus sit iste: et simus in vero Filio ejus, h. e. Patris, qui *Pater est verus Deus.* Sed

Contra est 1°. Quod, stante expositione illa, textus fieret identicus et nugatorius; sensus enim fieret: *ut cognoscamus verum Deum. Hic est verus Deus.* 2°. Ex textu græco illa interpretatio refellitur; in hoc enim ante demonstrativum hic præcedit Jesu Christi expressum nomen: *in vero Filio ejus Jesu Christo. Hic est verus Deus.* Igitur ultima verba illa: *Hic est verus Deus, Filium, non Patrem, respiciunt.*

99. ARGUMENTUM IV. Ad Rom. 9. v. 5. de Christo sic disserit Paulus: *Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula.* Ex quo ita decretorie contra Socinianos concluditur: Deus, qui est *super omnia*, est *Deus verus et summus*; nihil enim, nisi summus Deus est *super omnia*: sed Christus est Deus super omnia, sic enim verba sonant; ergo.

Respondent: Christum hoc loco non dici Deum verum, quia de eo prædicatur Deus cum addito, *super omnia*, scilicet creata; ut vero vox *Deus*, phrasi Scripturæ, denotet Deum verum, simpliciter et absolute poni debet sine addito. Verum

Contra est: quod, ut vox *Deus* designet Deum summum et verum, debeat quidem poni sine addito *restringente*, vel *imminuente*; non tamen sine tali addito, quo magis ipsa Dei essentia, et attributa exprimuntur; alioquin neque ipse Pater Deus summus et verus dici posset; eodem enim modo de illo ait Apostolus ad Ephes. 4. v. 6. *Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes.* Per illa vero, *super omnia* summa Dei perfectio exprimitur. Numquid etiam in lege Deus summus frequenter additis variis nominibus ponitur, aliisque prædicatis, ut *Deus fortis, Deus Israel, Deus Jacob*, etc.? quia tamen hæc similia non sunt restringentia vocis *Dei*, sed singularem energiam continent, vero Deo non officiant.

Neque alicujus momenti est, quod circa illum textum: *qui est super omnia*

Deus, arguitur *Erasmus* apud *Bellarminum* hic; posse verba ea referri ad Patrem per exclamationem; si post illa: *ex quibus est Christus*, pro commate substituatur punctum; et vero ita legi apud *S. CHRYSOSTOMUM*.

Nam 1°. neque res subjecta, neque verba hanc ad Patrem exclamationem patiuntur; articulus enim δ cum participio $\delta\nu$, *qui est*, sive *hic existens* relativus est, sententiam non inchoans, sed continuans. 2°. In editione Veronensi *S. CHRYSOSTOMI* hoc punctum non reperitur, quæ tamen editio emendatior est: sed extat tantum in versione *CHRYSOSTOMI* latina, auctore *Germano Brixio*; qua vero ratione in hanc irreperit, incertum est; certe contra mentem *S. CHRYSOSTOMI* id factum, qui hom. 3. in *Joan.* verba illa, *qui est super omnia Deus*, non ad Patrem, sed ad Christum ipse refert. Demum esto, in *S. CHRYSOSTOMO* latino *Germani Brixii* habeatur punctum; an propterea corrigendi omnes Bibliorum codices, græci et latini, qui pariformiter comma vel virgulam, non punctum referunt? vel annon potius ab his corrigendus latinus *CHRYSOSTOMI* editor, cum nihil facilius, quam scriptoris unius incuria irreperere punctulum, imo quod usque adeo, ut addit *Bellarminus*, ab insidente musca relinqui potuit?

ARGUMENTUM V. Ex Ante-Nicænis Patribus; quo pateat impudentia mendacii Socinianorum, dogma de divinitate Christi ante Concilii Nicæni tempus nunquam creditum fuisse in Ecclesia. Sit ex illis primus

S. IGNATIUS M., qui Antiochiæ sedere cepit anno Christi 71. Is vero epist. ad *Magnesianos*, n. 8. *Unus*, inquit, *est Deus*, qui se ipsum manifestum reddidit per *Jesum Christum Filium suum*, qui est ipsius Verbum sempiternum, non post silentium progressum. Quibus diserte significat, ab omni æternitate processisse a Deo Patre Filium, eundemque esse Verbum; nam progredi, procedere, hic nihil est aliud, quam esse genitum. Neque potest locus hic detorqueri ad Socinianorum placitum, dum Christum alias aiunt appellari Verbum, vel sermonem metonymice, quod Dei summi verique sermones asportarit hominibus. Nam *S. IGNATIUS* ait hunc *Jesum Christum* esse Verbum sempiternum, quia non progressum post silentium, more scilicet verbi humani, quod post silentium ruptum oritur, et deficit in silentium; cui proinde Christum, Verbum, opponit; at si metonymice in dato sensu duntaxat verbum esset; neque esset progressum post silentium, neque oppositum verbo humano. Et epist. ad *Philipp.* (Biblioth. magn. PP. t. 41. p. 17. A. et E.) *Non in unum trinominem, nec in tres incarnatos, sed in tres ejusdem honoris credendum esse*; ac inferius: *Si Deus et homo est, cur iniquum vocas Dominum gloriæ?*

S. JUSTINUS, qui sec. II. floruit, in Apologia 2^a. ad Senatam, n. 6. *Filius ejus*, ait, *qui solus proprie dicitur Filius; Verbum simul cum illo ante creaturas et existens, et nascens, quoniam per eum primitus cuncta condidit et ornavit*. Quo testimonio nihil pro generatione divina Christi potest dici expressius. Amplius eundem Filium vere Deum esse, consubstantiali Patri, ostendit in Dialogo cum *Tryphone*, traditque Christum in T. V. *Deum et Dominum, Dominum virtutum, Deum Israelis*, quæ Socinianis consentientibus vero summo Deo propria sunt nomina, compellari: ipsumque esse, qui *Abraham, Moysi et Patriarchis* apparuit; quique nomine tetragrammato a Spiritu sancto nuncupatur.

S. IRENEUS, qui eodem vixit seculo, L. 3. cont. Hæreses c. 6. n. 4. late

probat divinitatem Christi; *Neque igitur Dominus, neque Spiritus sanctus, neque Apostoli cum, qui non esset Deus, definitive et absolute Deum nominassent aliquando, nisi esset vere Deus... Quis Deus? de quo dicit, Deus manifeste veniet, Deus noster et non silebit, hoc est filius. Hocque uberius urget c. 8. 12. et seqq. Ac tandem c. 20. (al. 18. n. 2.) Exclusa est, ait, omnis contradictio dicentium: si ergo tunc natus est, non erat ergo ante Christus; ostendimus enim, quia non tunc cepit Filius Dei, existens semper apud Patrem.*

CLEMENS ALEXANDRIN. in Admonit. ad Græcos, seu gentes (opp. p. 5. D. et 68. D. edit. Paris 1629.) *Nunc autem apparuit hominibus hic ipse Verbum, qui solus est ambo, Deus et Homo... Verbum divinum, qui revera est Deus manifestissimus, qui est universorum Domino exæquatus; quoniam erat ejus Filius, et Verbum erat in Deo. Et L. 1. Pædag. c. 8. (opp. p. 113. C.) Nihil odio habet Deus, neque Verbum; utrumque enim unum est, nempe Deus.*

His addi potest *ANTIOCHENA SYNODUS* habita sec. III. hanc esse traditionem, ab Apostolis usque eo, de Christo vero Deo in Ecclesia fideliter servatam, affirmans; dum e contra testatur *ATHANASIUS* epist. de decretis Nicæne Synodi n. 27. *Arianos* ne unum ex veteribus pro suo impio dogmate afferre potuisse. Plures vero Patrum sententias leges in *Bellarmin.* hic, in *Petavio*, t. 2. *Theol. Dogm.* aliisque.

Nota. Argumenta contra dogma catholicum sumunt adversarii tum ex *SCRIPTURA SACRA*, tum ex *PATRIBUS*, tum ex *RATIONE*. *Scripturæ* textus, qui opponi solent, omnes ad tres classes reducimus. Prima est eorum, quibus solus Pater asseri videtur Deus summus et verus. Altera illorum, quibus de Christo affirmari videntur, quæ vero Deo convenire non possunt. Tertia denique aliorum; quibus abnegari Christo videntur, quæ vero Deo sunt essentialia. Igitur

100. *Obj. I.* Cum *Crellio* Socinianorum *Achille*. Solus Pater, etiam cum exclusione Filii et Spiritus sancti, in *S. Scripturis* asseritur Deus; ergo. *Prob. Ant. 1°.* *Joan.* 17. v. 3. *Christus ipse* inquit: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum*. Atqui hic solus Pater asseritur Deus, etiam cum exclusione Filii et Spiritus sancti; ergo. *Prob. min.* Particula exclusiva *solus* excludit a communione prædicati omnes, præter eum, cui apponitur: atqui cui apponitur, est Pater; ergo. 2°. *Ex 1. Cor.* 8. v. 6. *Nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo omnia, et nos per illum; et unus Dominus, Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum*. Sed hic *Apostolus* explicat, quis sit ille unus Deus, et simpliciter ait esse Patrem; ergo. 3°. *Ex 1. Tim.* 2. v. 5. *Unus Deus, unus et mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus*. Atqui hic per unum Deum intelligitur Pater; nam primo inter hunc et homines *Christus* Mediator est. Secundo si *Christus* etiam esset ille unus, et idem cum Patre Deus; ergo esset Mediator etiam inter semetipsum et homines: sed hoc est absurdum; ergo.

R. N. Ant. Ad prob. 1^{am}. *R. N. Supp.* quod particula exclusiva *solus* appellat super pronomen *te*, quod pertinet ad Patrem; sed afficit hæc sequentia, *verum Deum*, cumque his connecti debet, ut sensus sit, *ut cognoscant te, qui solus es verus Deus*; nam in textu græco inter particulam *solum* et inter

verum Deum interponitur articulus τὸν illum hoc modo, ut cognoscant te solum illum verum Deum; sic vero, opera intervenientis illius articuli, particula solus se jungitur a pronomine te, trahiturque ad sequentia, verum Deum. Sed ita præcipua Crellii machina corrumpitur; non enim ideo, quia Pater est ille Deus, qui solus est verus Deus, excluditur Filius; nam diversissima hæc sunt: solus Pater est Deus, vel habet veram divinitatem: et Pater est ille Deus, qui est solus verus Deus; vel, habet eam divinitatem, quæ est sola vera divinitas. Licet igitur etiam Filius et Spiritus sanctus dicantur verus Deus; manebit tamen, quod sit unus solus verus Deus, una sola vera divinitas; eo quod eandem numero habeant cum Patre divinam essentiam. Favet etiam huic responsioni versio latina, quæ post pronomen te habet comma, ut cognoscant te, solum Deum verum.

R. 2°. Permisso, non concesso, quod particula exclusiva solus Patrem afficiat; N. min. Prob. D. Excludit a communione prædicati omnes personas extraneas, alienas, ut falsos gentilium Deos C. Personas Deo internas; quæ sunt ejusdem cum illo naturæ N. Neque enim particula exclusiva solus semper omnia omnino a communione prædicati excludit: sed subinde res, vel personas determinatas, propter quas excludendas prædicato opponitur. Luc. 9. v. 6. voce de cælo facta, hic est Filius meus dilectus... de Christo dicitur: inventus est Jesus solus; ubi per τὸ solus excluduntur Moyses et Elias, qui non amplius videbantur; non vero Petrus, Joannes et Jacobus, qui nihilominus aderant. Sic Joan. 16. v. 32. dum ait Christus: me solum reliquistis, soli excluduntur discipuli, ut patet ex adjectis: et non sum solus, quia Pater mecum est. Sicut igitur hic Christus se dixit relictum solum, et non solum diverso respectu; ita Pater dicitur solus verus Deus respectu falsorum numinum; non vero solus respectu Filii et Spiritus sancti ejusdem secum naturæ. Similia exempla alia passim in Scripturis extant. Sic 1. Cor. 2. v. 2. ait Paulus: Non judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum, h. e. hunc solum. Act. 4. v. 12. Non est in aliquo alio salus, nisi in Christo; nullibi excludit Patrem.

Ad prob. 2^{am}. R. D. min. Explicat quis sit unus Deus, excludendo Deos falsos C. secus N. Opponit enim eo loco Apostolus Deo vero Deos falsos: Scimus, inquit immediate ante, quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus est Deus, nisi unus: Nam etsi sunt, qui dicantur dii sive in cælo, sive in terra (siquidem sunt dii multi et domini multi) nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo omnia, et nos in illum, etc. Eo igitur modo unum Deum hic vocat Apostolus Patrem, quo modo unum Dominum ait esse Jesum Christum; sicut ergo dum Christum dicit unum Dominum, non ab hoc titulo excludit Patrem, sed alios tantum; ita dum unum Deum dicit Patrem, non propterea a divinitatis consortio excludit Filium et Spiritum sanctum, sed falsa tantum numina.

Ad prob. 3^{am}. R. N. min. Neque divinitati Filii quidquam officit titulus Mediatoris; neque in hoc absurdum quid est, quod Christus quæ homo sit Mediator inter homines et se ipsum, quæ Deus est. Nimirum Mediator est Christus, ut est homo subsistens persona Verbi, ita ut principium elicitivum operationum nos Deo reconciliantium sit natura humana; dignificativum vero duntaxat persona Verbi; nihil vero in hoc absurdi. Quin addo contra adversarios in hoc præsentis decretorum ordine, quod Deus hominem non

nisi via condignæ satisfactionis reparare statuit, Mediator esse non posset, nisi Deus esset homo, vel creatura rationalis; quia alias actiones theandricæ fieri non possent, neque proin condignæ.

101. Obj. II. Multa in Scripturis divinis affirmantur de Christo, quæ vero Deo convenire non possunt; ergo. Prob. Ant. 1°. Dicitur creatus, Prov. 7. v. 22. Dominus creavit me initio viarum suarum, ut habent LXX. Item Eccl. 24. ab initio et ante secula creata sum. Tribuuntur autem verba hæc incarnatæ Sapientiæ, quæ Christus est. Dicitur factus, Joan. 1. v. 15. Qui post me venturus est, ante me factus est, aiebat S. Joannes Baptista: item Gal. 4. Dicitur primogenitus omnis creaturæ, Coloss. 1. v. 15. Igitur et ipse creatura est. 2°. Christus ipse se Patre minorem profitetur, Joan. 14. 28. Pater major me est. Unde et illius præceptis subjectus fuit, Joan. 15. v. 10. et 1. Cor. 15. v. 28. Cum autem subjecta fuerint illi omnia, tunc et ipse subjectus erit ei. Item, supplices preces Patri obtulit. Hæc vero inferioritatem aliquam in Christo arguunt. 3°. Sepe in Scripturis Christus simpliciter dicitur homo, filius hominis, sacerdos, a Patre missus. Quæ singula prædicari de Deo summo et vero non possunt.

R. D. Ant. Multa sic affirmantur de Christo secundum naturam ejus humanam C. secundum divinitatem N. Ita quod sit minor Patre, passus, et similia, de Christo juxta naturam ejus humanam prædicantur. Sub hac distinctione transmissio Antecedente, in specie

Ad prob. 1^{am}. R. 1°. Si Christus sit creatus ante secula, τὸ creatus sumendo pro productione rei ex nihilo, quomodo igitur subsistet adversariorum dogma, Christum non extitisse ante Mariam?

R. 2°. D. Dicitur creatus, factus, secundum naturam humanam, et quidem in tempore C. secundum divinitatem Subd. Creatus, factus, h. e. genitus C. Productus e nihilo N.

Nam 1. τὸ creare apud Hebræos etiam largius sumitur, ita ut eorum phrasi creari dicatur, quidquid ab alio, modo quocumque, originem accipit: sic sumitur Ps. 50. Cor mundum crea in me Deus; et Ps. 101. Populus, qui creabitur, laudabit Dominum. 2. Apud Græcos vero creare et generare promiscue usurpantur, ut Ps. 89. v. 2., Deut. 32. v. 18. in quibus locis verbum græcum idem nunc creationem, nunc generationem apud LXX. significat. 3. Etiam apud Latinos, observante Hieron. in c. 4. ad Ephes.; unde et parentes dicuntur procreare liberos. Cur vero processio Verbi nunc generatio dicatur, nunc creatio, rationem dat S. THOMAS 4. cont. gent. c. 8. ex S. HILAR. L. de Synod. n. 17. Ut ita Verbo tribuatur, quidquid est perfectionis; removeatur e contra, quod est imperfectionis: In generatione, ait S. Doctor, quod generatur, accipit naturam generantis, quod perfectionis est; sed in generationibus quæ sunt apud nos, generans ipse mutatur, quod imperfectionis est: in creatione vero creans non mutatur, sed creatum non recipit naturam creantis. Dicitur ergo simul Filius creatus et genitus, ut ex creatione accipiatur immutabilitas Patris, ex generatione unitas naturæ in Patre et Filio.

Dum vero ante S. Joannem Baptistam factus dicitur, sensus est, quod illum in prædicando præcedat dignitate, ut patet ex causali immediate subjecta: quia prior me erat; scilicet generatione æternâ (nam generatione

humana vel temporali prior erat Joannes), ideoque longe me dignior, *cujus non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti*, v. 27.

Postremum etiam D. Dicitur primogenitus omnis creaturæ, hoc sensu, quod sit creaturarum prima N. quod sit genitus, antequam fieret ulla creatura C. Nam Joan. 1. v. 18. *unigenitus* dicitur, *unigenitus Filius, qui est in sinu Patris*; sed si esset creaturarum una, non esset unigenitus. Recte etiam, secundum generationem ejus in tempore, juxta naturam humanam *primogenitus omnis creaturæ* dici potuit ab Apostolo, non quidem eo sensu, quod omnes præeat tempore, sed quia primatu et dignitate, *ut sit ipse primatum tenens in omnibus*, v. 18. *ibid.*

Ad prob. 2^{am}. R. D. 1um. Patre se minorem profitetur ratione humanitatis assumptæ C. divinitatis suæ N. Secundum hanc enim æqualem se Patri docet: *ego et Pater unum sumus*. Joan. 10. Quod vero priore loco se minorem solummodo dicat ratione humanitatis suæ, patet inde, quia loquitur de suo ad Patrem reditu; ergo ea sub ratione se dicit minorem Patre, sub qua erat ad illum rediturus sub ratione divinitatis suæ, vel naturæ divinæ; secundum hanc enim semper in Patre fuit, et hic in illo, Joan. 10.; sed tantum ratione humanitatis; ergo.

Sic quoque, ratione humanitatis tantummodo, Patri *subjectus fuit*; ad eum *preces supplices fudit*; *præcepta implevit*; qualia tamen hæc præcepta fuerint, quomodo libere impleverit, suo loco dicemus, cum ea pertractare nondum hujus loci sit. Ac demum hoc sensu explica, quæ in prob. 3^a. afferbantur.

102. Obj. III. illos Scripturæ textus, quibus quædam abnegari videntur Christo, quæ tamen Deo vero competunt, hoc modo: Deo vero et summo essentialis est omnipotentia, summa potestas, bonitas, perfecta scientia: atqui hæc Scripturæ divinæ Christo denegant; ergo. Prob. min. per partes. Nam 1°. denegatur omnipotentia, Joan. 5. v. 19. *Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*; ergo. 2°. Summa potestas, Matth. 20. v. 23. *Sedere ad dexteram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis*. 3°. Bonitas, Matth. 10. v. 18. *Quid me dicis bonum? nemo bonus, nisi solus Deus*. 4°. Perfecta scientia, Marc. 13. v. 32. *De die illo, vel hora nemo scit, neque angeli in caelo, neque Filius, nisi Pater*; ergo.

R. N. min. Ad prob. 1^{am}. R. N. Cons. Statim enim subdit Christus; *quæcumque enim ille (Pater) fecerit, hæc et Filius similiter facit*. Filius ergo nihil facere a se ipso dicitur; tum quia, quidquid habet Filius, id a Patre per generationem accipit; tum quia est eadem utriusque Patris et Filii voluntas et natura, ut proin Filius nihil a se, h. e. solo, faciat sine Patre; opera enim ad extra, de quibus Joan. 5. loquitur Christus, indivisa sunt, et tribus personis communia.

Ad prob. 2^{am}. R. D. Non est æquitatis meæ, h. e. non est æquitatis meæ, vel decentiæ, dare vobis jure propinquitatis, vel ex affectu sanguinis et carnis, ut postulatis C. non est meæ potestatis absolute dare vobis N. Christum reipsa omnem habere potestatem, diserte docet ipse, Matth. 28. v. 18. *Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra*; sed quia mater filiorum Zebedæi primas sedes petebat pro filiis, propinquitatis præcise titulo, et ambitione muliebri; sapienter respondit Christus, non esse suum, primas in regno

suo sedes ita, ut cogitabant, distribuere; sed se, exemplo Patris, non carnales affectus attendere, sed merita: hinc prius passionis calicem ipsis hauriendum obtulit.

Ad prob. 3^{am}. R. Non hic *se bonum* negat; sed ita respondebat apposite ad informandum adolescentem illum divitem: cum enim is Christum purum esse hominem putaret, eum tamen *bonum* compellaret; innuit Christus, non puro homini, sed soli Deo hoc prædicatum competere: *quid me bonum dicis, quem purum hominem putas? nemo bonus, nisi unus Deus*; i. e. si bonum vocas, ergo me Deum crede, vel bonum me non appella, ut ait S. Aug. L. 2. cont. Maxim. c. 23. n. 5.

Ad prob. 4^{am}. R. D. Ait se nescire diem illum, vel horam cum restrictione et relative ad circumstantias C. se nescire simpliciter et absolute N. Quomodo enim *nescivit judicii diem*, ait S. AMBROS. de Fide L. 5. c. 16. n. 203. *qui et horam judicii, et locum, et signa expressit et causas? horam, Luc. 17., locum, Matth. 24., signa præambula ad apicem, Luc. 21. et quidem hoc ipso Marc. 13. v. 24.? Ait igitur, se nescire, tanquam Magister et Doctor, ea scientia, qua uti posset, vel communicabili discipulis ipsum interrogantibus: Dic nobis, quando ista fient? et quod signum erit, quando hæc omnia incipient consummari? Ad ultimum respondit v. 24.; prius se nescire ait, sed scilicet ita, ut hoc æque ipsis tanquam Magister, quem consulebant, aperire non possit, eo quod hoc non expediat.*

Inst. 1. Juxta verba solus Pater scit, *nemo... nisi Pater*; ergo Christus absolute ab hac scientia excluditur. 2. Si Christus ideo se nescire dicat, quod scientiam illam tanquam Magister communicare non possit; ergo nec dicere potuisset, *nisi Pater*; si enim non expediat, ut Filius hanc scientiam communicet, neque expediet, ut id faciat Pater.

Ad 1^{am}. R. Particula illa exclusiva non afficit personas divinas, quasi hæ ab illa notitia excluderentur; sicut dixi ad Obj. primam: Filius enim habet omnia, quæ habet Pater, Joan. 16.; igitur et hanc scientiam: est in Patre et Pater in illo, Joan. 10.; ergo hac scientia excludi non potest: sed solum afficit creaturas, *angelos*, etc.

Ad 2^{am}. R. N. seq. Quia Pater per semetipsum nobis immediate non loquitur, nec per seipsum manifestat quidquam, sed singula per Filium suum, in quo *novissime diebus istis locutus est nobis*, Hebr. 1. quem videlicet nobis Magistrum et Doctorem misit; ergo non Pater, sed Filius dici potest nescisse diem illum eo quo dictum modo.

103. Obj. IV. Auctoritatem Patrum Ante-Nicænorum eo quo sequuntur ordine:

I. S. IGNATIUS M. epist. ad Magnesianos (Bibl. magna PP. t. 11. p. 12.) *unum, inquit, et verum Deum Patrem suum annuntiavit*. Epist. vero ad Tarsenses (ibid. p. 14. A.): *Christum esse Creatoris Filium, nec illum, qui est super omnia Deus, sed Filium ejus*.

Ante responsum ad hunc cæterosque Patres in genere, præmitto, dissimulari non posse, eos ante Nicænam Synodum de Verbo ejusque divinitate minus accurate hic illic scripsisse, nec semper singulos apices, terminosque ad libellæ vocasse rigorem; cujus causa est, quod nulla tunc esset circa divinitatem Filii enata hæresis, quæ tanta vi aggrediretur dogma illud